

SOME IDEAS FOR APPLYING THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE PRACTICE OF TEACHERS IN KINDERGARTENS AND PRIMARY SCHOOLS

Blaga Dimova

Burgas State University “Prof. d-r Assen Zlatarov”, Bulgaria, blagadimova21@gmail.com

Abstract: This study examines the possibilities for applying the concept of sustainable development in the pedagogical practice of preschool and primary school teachers.

It is based on a survey conducted among 56 teachers from different towns in the Burgas region, Republic of Bulgaria, with the aim of identifying attitudes, experience, and specific activities related to sustainable education.

The results show that although some of the participants describe their experience as minimal, there is strong motivation to introduce sustainable practices through practical activities, educational games, projects, and cooperation with parents.

Among the ideas shared are: planting plants in the classroom, creating bird feeders from waste materials, separate waste collection, visits to parks and protected areas, as well as outdoor lessons. The topics from the curriculum are enriched through projects such as “The Journey of a Water Drop,” “Energy Detective,” “Healthy Eating,” and “My Passive House.”

Participation in international programs such as Erasmus+ and eTwinning, the use of computer technology, and the exchange of good practices between educational institutions contribute to the development of pedagogical experience.

The role of parents and the personal example of teachers, who inspire children to apply what they have learned in their daily lives, is particularly important. The Kalinka project, implemented with the help of parents, is a striking example of the successful combination of educational approaches with sustainable practices.

In conclusion, the study emphasizes the need for quality teaching, innovative approaches, and active cooperation between school and family as a basis for building sustainable thinking and socially responsible individuals.

Keywords: sustainable development, preschool and primary school education

ЗА НЯКОИ ИДЕИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В ПРАКТИКАТА НА УЧИТЕЛИ В ДЕТСКИ ГРАДИНИ И НАЧАЛНИ УЧИЛИЩА

Блага Димова

Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“, България, blagadimova21@gmail.com

Резюме: Настоящото изследване разглежда възможностите за прилагане на концепцията за устойчиво развитие в педагогическата практика на предучилищни и начални училищни педагози.

То се основава на анкетно проучване, проведено сред 56 педагози в детски градини и начални училища от различни населени места в област Бургас, Република България с цел да се установят нагласите, опита и конкретните дейности, свързани с устойчивото образование.

Резултатите показват, че макар част от участниците да определят опита си като минимален, съществува силна мотивация за въвеждане на устойчиви практики чрез практически занимания, дидактични игри, проекти и сътрудничество с родители.

Сред споделените идеи: са засаждане на растения в класната стая, създаване на хранилки за птици от отпадъчни материали, разделно събиране на отпадъци, посещения на паркове и защитени територии, както и уроци на открито. Темите от учебното съдържание се обогатяват чрез проекти като „Пътят на водната капка“, „Енергиен детектив“, „Здравословно хранене“ и „Моята пасивна къща“.

Участието в международни програми като Еразъм+ и eTwinning, използването на компютърна техника и обменът на добри практики между учебни заведения допринасят за надграждане на педагогическия опит.

Особено важна се оказва ролята на родителите и личният пример на педагозите, които вдъхновяват децата да прилагат наученото в ежедневието си. Проектът „Калинка“, реализиран с помощта на родителите, е ярък пример за успешно съчетаване на образователни направления с устойчиви практики.

В заключение, изследването подчертава необходимостта от качествено преподаване, иновативни подходи и активно сътрудничество между училище и семейство като основа за изграждане на устойчиво мислещи и социално отговорни личности.

Ключови думи: устойчиво развитие, предучилищно и начално училищно образование

1. ВЪВЕДЕНИЕ

В контекста на съвременното концепцията за устойчивото развитие се разглежда като важна част от образованието, постигаща задачи като: формиране на отговорно отношение към природата, към обществото и към самите себе си. В предучилищна и начална училищна възраст се поставят основите на изграждане на идеали, ценности и навици, присъщи на демократичния отговорен гражданин.

В свои разработки Б. Димова доказва положителния ефект от гарантирането на достъпа до качествено образование като основен приоритет в рамките на глобалните стратегии за устойчиво развитие (Димова, 2022).

Въвеждането на тези стратегии в ранните етапи на образование прави ролята на педагога особено значима – той може да превърне идеите за устойчивост в достъпни и интересни за децата и учениците дейности. Чрез игри, наблюдения, творчески задачи и работа в екип се насърчават любопитството, чувството за отговорност и готовността за сътрудничество.

Тези идеи се допълват и в разработки на А. Абнер, според когото чрез проектно-базирани дейности, учене чрез преживяване и целенасочена рефлексия се постига висока ефективност при формиране на позитивно отношение към природата и социална отговорност у учениците (Абнер, 2025).

По този начин концепцията за устойчиво развитие се превръща не в абстрактно понятие, а в естествена част от ежедневието на децата.

2. МЕТОДОЛОГИЯ

Целта на настоящата разработка е да се представят някои идеи на детски и начални учители за прилагане на концепцията за устойчиво развитие в рамките на техните педагогически практики.

Задачите, които следва да се решат в нея са:

- да се проследи ролята на академичната подготовка на педагозите за формиране на компетентности на децата и учениците в предучилищна и начална училищна възраст;
- да се разкрият теоретичните аспекти на образованието за устойчиво развитие в предучилищна и начална училищна възраст;
- да се представят някои идеи за приложение на концепцията за устойчиво развитие в практиката на предучилищните и начални учители;
- да се направи анализ на получените резултати.

Чрез използване на метода *анкетно проучване* бяха събрани и анализирани данни за мястото на концепцията за устойчиво развитие в педагогическата практика на учители в детски градини и училища.

Изследването бе осъществено с авторска анкета, включваща 10 затворени и отворени въпроси. В него участваха 56 действащи детски и начални учители от областите Айтос, Бургас, Карнобат, Несебър, Поморие, Приморско в Република България.

3. ДИСКУСИЯ

Успеваемостта на децата и учениците в образователен контекст е в пряка зависимост с академичната подготовка на педагозите. Тя зависи от множество фактори и е обект на различни изследвания.

В свои научни тълкувания С. Дерменджиева определя приложението на професионалните компетентности на учителите в образователната среда като адаптивен процес, обусловен от контекста на ситуацията, предходния опит на педагога и нивото му на автономност и самоефективност при вземане на решения (Дерменджиева, 2024).

Други автори като С. Чавдарова-Костова акцентират върху ролята на компетентностно ориентиран подход за подготовката на учителите. Според нея професионалната ангажираност на педагогическите специалисти е ключова за осигуряването на готовност на децата и учениците за съвременните и бъдещи предизвикателства. Това изисква прилагане на иновативни образователни модели, които интегрират обучение, възпитание и социализация чрез компетентностно ориентиран подход (Чавдарова-Костова, 2024).

Принос в изследване на ролята на учителите в развиването на компетентности у децата и учениците има и Т. Вълева. В свои разработки тя подчертава силата на словото. Според нея учителят е този, който първи въвежда детето в света на книгите – богат и многообразен микросвят, в който се крият ценности, идеи и модели на поведение, свързани с устойчивото развитие. Чрез литературата той пробужда любопитството,

насърчава критичното мислене и мотивира ученика да търси смисъл, да създава и да се усъвършенства. В този процес учителят не просто развива езикови и творчески умения, а изгражда у детето чувствителност към социални, екологични и етични теми – основа за отговорно и устойчиво гражданско поведение (Вълева, 2023).

Възпитаването и изграждането именно на такива отговорни, демократично мислещи и свободни бъдещи граждани на света е една от основните задачи на концепцията за устойчиво развитие.

Независимо от огромния набор от дефиниции на термина *устойчиво развитие* в световен мащаб най-често цитирано е определението, което Докладът на Комисията Брунтланд на Световната комисия по околна среда и развитие от 1987 г., озаглавен „Нашето общо бъдеще“ дава. Докладът тълкува устойчивото развитие като „...развитие, което задоволява сегашните потребности, без да излага на риск способността на бъдещите поколения да задоволяват своите потребности“ (Brundtland report). В него са определени 17 цели на устойчиво развитие като акцент в настоящата статия поставяме върху четвъртата цел:

Цел 4: Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот за всички (НСИ).

Според Гонзалес и др. устойчивото развитие представлява широк спектър от действия, политики и стратегии, насочени към смекчаване на въздействието върху околната среда, опазване на ресурсите и осигуряване на бъдещето (González et al., 2021).

Процесите на устойчивото развитие са дефинирани като „отношение към природните обекти..., което изисква систематичен подход за изучаване на сложните им признаци, качества и взаимовръзки“, в разработки на Д. Гюров и М. Стоянова (Гюров, Стоянова, 2019: 3).

В чл.77, ал. 1, т. 1-9 от Закона за предучилищното и училищно образование в Република България е гарантирано формирането на ключови компетентности за учене през целия живот:

- компетентности в областта на българския език
- умения за общуване на чужди езици
- математическа компетентност и основни компетентности в областта на
- природните науки и технологиите
- дигитална компетентност
- умения за учене
- социални и граждански компетентности
- инициативност и предприемчивост
- културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
- умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт (ЗПУО).

За нуждите на настоящето изследване се позоваване на деветата компетентност, а именно: *умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт*

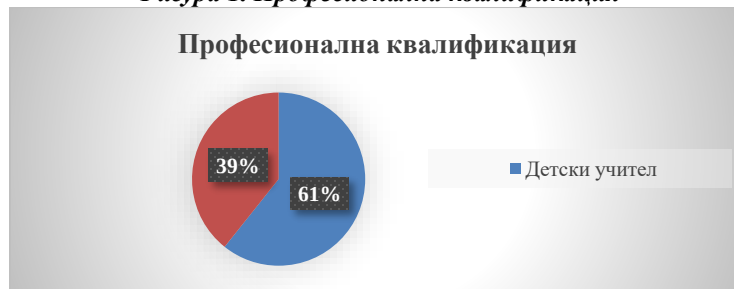
4. РЕЗУЛТАТИ

В настоящата публикация се представят нагласите, опита и конкретните дейности, свързани с концепцията за устойчивото образование като резултат от практическото ѝ приложение в процеса на педагогическо взаимодействие в предучилищна и начална училищна възраст.

Всички анкетирани лица – общо 56 души – са от женски пол, което представлява 100% от извадката. Това вероятно се дължи на силната феминизация на професиите в сферата на предучилищното и началното образование, където традиционно преобладават жени.

Разпределението по професионална квалификация *детски учител/начален учител* има следното визуално изразение.

Фигура 1. Професионална квалификация

Източник: Изследване на автора

От общо 56 анкетирани, 34 (61%) са детски учители, а 22 (39%) – начални учители. Преобладаването на детските учители може да се свърже с по-голямото им представителство или активност в изследваната образователна среда.

Следващият въпрос е свързан с информираността на учителите по изследваната проблематика.

Фигура 2. Запознати ли сте концепцията за устойчиво развитие

Източник: Изследване на автора

На въпроса „Запознати ли сте с понятието устойчиво развитие?“ 57% от анкетираните (32 души от общо 56) посочват, че са донякъде запознати. Това показва, че макар темата да е позната, при голяма част от участниците липсва задълбочено разбиране. 36% (20 души) заявяват, че са напълно запознати, а 7% (4 души) – че не са запознати. Данните сочат към необходимост от допълнително информиране и професионално развитие в тази област.

Въпросът, на който акцентираме в настоящата разработка е един отворените въпроси, а именно: *Споделете Вашия опит, свързан с устойчивото развитие.*

Отговорите на респондентите по въпроса, описан по-горе показват широк спектър от педагогически практики, нагласи и идеи, свързани с устойчивото развитие и екологичното образование. Въпреки че някои учители посочват, че нямат конкретен опит, мнозинството демонстрира активност, ангажираност и желание за интегриране на темата в учебната среда.

Резултатите най-общо биха могли да бъдат разпредени по следния начин:

- практически дейности

Много от участниците подчертават значението на практическите занимания, като: засаждане на семена и отглеждане на растения в класната стая, направа на хранилки за птици от отпадъчни материали, разделно събиране на отпадъци, почистване на двора и посещения на паркове и защитени местности.

- интеграция в учебното съдържание

Темите за устойчиво развитие се свързват с: беседи, текстови задачи и проекти – „Пътят на водната капка“, „Енергиен детектив“, „Здравословно хранене“, „Моята пасивна къща“, дидактични игри, състезания, работа в екип, педагогически ситуации и уроци на открито, мини проекти, занимания по интереси.

- проектна дейност и международно сътрудничество

Много учители споделят участие в: Проекти по Еразъм+, eTwinning, както и местни инициативи – проект „Калинка“, който съчетава изследователска дейност, работа с родители и творчески задачи.

- роля на родителите и ценностно възпитание

Няколко участници акцентират върху: важноста на родителския пример и сътрудничеството със семейството, възпитание в толерантност, взаимопомощ и отговорност.

- технологии и иновации

Отбелязва се широко използване на компютърна техника, както и стремеж към иновативни подходи в преподаването.

Положителен извод от направеното изследване е че, макар част от участниците да посочват ограничен или липсващ опит, общата картина показва висока мотивация, креативност и готовност за надграждане. Практическите дейности, проектната работа и сътрудничеството с родители и колеги се открояват като ключови елементи в изграждането на устойчиво мислене у децата.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изследването показва, че темата за устойчивото развитие присъства в съзнанието на повечето детски и начални учители, макар и с различна степен на осведоменост и практически опит. Въпреки че част от участниците посочват липса на конкретен опит, мнозинството демонстрира ангажираност, креативност и желание за интегриране на устойчиви практики в образователната среда. Споделените идеи – от засаждане на растения и екологични проекти до сътрудничество с родители и работа по международни програми – показват, че устойчивото развитие може да бъде осмислено и приложено чрез практически дейности, дидактични игри и междупредметни връзки. Това създава основа за надграждане, обмен на добри практики и целенасочено професионално развитие в тази посока, което от своя страна води до възпитаването на демократични, свободни и отговорни бъдещи възрастни.

В заключение, изследването подчертава необходимостта от качествено преподаване, иновативни подходи и активно сътрудничество между училище и семейство като основа за изграждане на устойчиво мислещи и социално отговорни личности.

БЛАГОДАРНОСТИ

Разработката е финансирана по проект НИХ – 504/2024 г. на Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“

ЛИТЕРАТУРА

- Абнер, А. (2025). Принципът на природосъобразност в теорията на възпитанието: Проектно базирано обучение и приложение на авторски метод за формиране на екологична осъзнатост и справяне с екотревожността в началното училище. *Knowledge - International Journal*, 69(2), 447- 452.
- Вълева, Т. (2023). Методически идеи за формиране, развиване и надграждане на литературни компетентности у учениците в начална училищна възраст (4 клас) чрез съвременната литература за деца. Годишно научно-методическо списание Образование и технологии, том 14/2023, брой 2, ISSN 1314-791 (print), ISSN 2535-1214 (online), DOI: <https://doi.org/10.26883/2010.232.5525> стр. 394-398
- Гюров, Д., & Стоянова, М. (2019). Проект за въвеждане на знания по климатични промени и енергийна ефективност в образователната програма на българските училища (TICA) 2018-2021. Към въвеждането на климата в образователна програма на българските детски градини, [http://education.ecofund- 224 bg.org/%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8-%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b8%d0%b0%d0%bb%d0%b8/](http://education.ecofund-bg.org/%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8-%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b8%d0%b0%d0%bb%d0%b8/), посетено на 19.09.25 г.
- Дерменджиева, С. (2024). Професионална квалификация „учител“ – от компетентност към идентичност в професионална среда. Сп. „Съвременна хуманитаристика“. Брой 1/2024 (20). ISSN 1313-9924, стр. 36-42
- Димова, Б. (2022). Възможности за формиране на умения за устойчиво развитие. Годишно научно-методическо списание Образование и технологии, том 13/2022, брой 2, ISSN 1314-791 (print), ISSN 2535-1214 (online), <https://doi.org/10.26883/2010.222.4248> стр. 244-247.
- Чавдарова-Костова, С. (2024). Педагогическата компетентност в контекста на ключовите компетентности. Списание “НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ”, брой 8, ISSN 2683-0191 (online), стр. 178-186
- Brundtland report, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=LEGISSUM:sustainable_development, посетено на 19.09.25г.
- González, A., Coronado, M., & Vaca-Tapia, Rivas, F. (2021). How Sustainability Is Defined: An Analysis of 100 Theoretical Approximations. *Mathematics*, 9, 1308. <https://doi.org/10.3390/math9111308>
- Национален статистически институт. <https://www.nsi.bg/statistical-data/18/53>, посетено на 19.09.2025 г.
- ЗАКОН ЗА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
<https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136641509>, посетено на 19.09.2025 г.